

ЯК «ІНСТИТУТИ ПАМ'ЯТІ» МОЖУТЬ ЗБЕРЕГТИ НАШЕ ЦИФРОВЕ МАЙБУТНЄ

На сайті Times Higher Education опублікована стаття Беатріс Мерч «Як «інститути пам'яті» можуть зберегти наше цифрове майбутнє».

У ній автор розмірковує про те, що можуть зробити університети в епоху зникнення підручників та заблокованих цифрових архівів, щоб захистити доступ до знань. Наразі культурні установи приречені докладати зусиль для подолання безпрецедентних цифрових викликів. Університети стикаються з аналогічним екзистенційним питанням: чи існуватиме й надалі належний доступ до знань, необхідних для викладання, досліджень та інновацій? Бібліотеки, архіви та музеї, що являють собою «установи пам'яті», нині зазнають тиску через практику цифрового ліцензування, яка позбавляє їх традиційних прав на збереження та обмін знаннями. Це важливо для вищої освіти з позицій їхньої місії забезпечення рівного, відкритого та сталого доступу до знань. Система ліцензій та контрактів здатна негативно впливати на дослідження та освіту, оскільки постачальники ставляться до університетів як до корпоративних клієнтів, незважаючи на їхню суспільну роль. Що можуть зробити фахівці вищої освіти, які займаються

викладанням, дослідженнями, наданням бібліотечних послуг та управлінням? Проблеми у сфері навчання пов'язані з тим, що дослідницькі інструменти, включаючи штучний інтелект, можуть бути заблоковані ліцензійними обмеженнями, що створює ризики для академічної свободи. Якщо установи пам'яті втратять право збирати, зберігати, надавати для навчання, поширювати інформацію, вища освіта сильно відставатиме. Університети повинні забезпечити, щоб цифрова трансформація не відбувалася ціною академічної свободи чи освітньої рівності. Ось контрольний список для університетів, що укладають контракти з постачальниками та політику цифрового доступу до ресурсів: право на збирання, право на збереження, право на видачу та право на співпрацю. Про що йдеться? Право на збирання має гарантувати, що установи зможуть набувати «вічні копії» цифрового контенту законними способами, включаючи оцифрування, навіть якщо платформи намагаються обмежити доступ лише до потокових форматів або форматів з оплатою за використання. Право на збереження передбачає, що контракти дозволятимуть університетам створювати резервні копії та архівувати матеріали для довгострокового доступу (без цього є ризик потрапити до «цифрової епохи темних століть», коли майбутні студенти та дослідники не зможуть скористатися знаннями минулого). Право на видачу охоплює питання надання цифрових матеріалів для ознайомлення як у традиційній бібліотеці, щоб ліцензії не перешкоджали цьому й не порушували рівноправність доступу. Право на співпрацю передбачає дозвіл на обмін цифровим контентом для уникнення дублювання й забезпечення безперервності обслуговування. Нинішні контракти підривають дослідження та освіту, оскільки цифрове ліцензування зазвичай містить обмежувальні та експлуататорські положення, а саме: блокування доступу до ключових матеріалів (відмова у ліцензуванні з боку видавців задля мотивування їх купівлі; видалення матеріалів з доступу без попередження; довільне вилучення матеріалів); експлуатаційне ліцензування (пакований контент, внаслідок чого бібліотеки зобов'язані оплачувати великі пакети цифрових видань, багато з яких нерелевантні; дозований доступ після обмеженого використання з вимогою повторної купівлі; ліцензування на основі спостереження з вимогою надання доступу до індивідуальних даних користувачів); перешкоди для досліджень та інновацій (заборона на певні програмні продукти та інструменти; скасування захисту інтелектуального аналізу текстів і даних у дослідницьких цілях; нав'язування іноземного права).

Детальніше: <https://qrpage.net/qr/flI9S>

Фото: pixabay.com

#НРАТ_Усі_новини #НРАТ_Науковцям_новини #НРАТ_Освітянам_новини
#НРАТ_Бібліотекарям

2025-08-06

**Інформація з офіційного вебпорталу Національного репозитарію
академічних текстів**